ڕادۆڤان ئیفسك ..
دواهەمین سوریالست

و/هێمن مەحمود

دەتوانین بە دڵنیاییەوە ئەوە بڵێین كە هیچ نوسەرێكی سوریالست نیە بەقەدەر (ڕادۆڤان ئیفسك) ی ئەدیب كە بەرهەمە شیعری و شانۆی و چیرۆكەكانی ڕێگایان لێگیرابێت و نەهێڵرابێت بلاو بوبێتەوە.

هەربۆیە دەبینین ئەو كۆمەڵە شیعرییەی ئەم نوسەرەكرواتییە عینادە كە بەم دواییە لەلایەن خانەی بلاوكردنەوەی (گالیمار) ی فەرەنسیەوە بلاوكرایەوە, دواهەمین نوسەری سوریالستی وەبیر خستینەوە كە بەدرێژایی ژیانی سوربوە لەسەر نوسینە سوریالییەكانی سەرەڕای ئاوابونی ئەستێرەی ئەم ڕەوتە ئەدەبییە و مردنی زۆربەی پێشڕەوانی .

وەك بەدیاردەكەوێت زۆربەی بارودۆخەكان لە بەرژەوەندی چلاكییەكانی ئەم نوسەرە خاوەن بەهرەدا نەبوە هەرلەدایك بونییەوە لە ساڵی 1921 لە شارۆچكەی (زغرب) .

ئەو كاتانەی كە دەستی كرد بە شیعر نوسین دەبینین بەرهەمەكانی لەلایەن داگیركەرانی نازییەوە كە وڵاتەكەیان داگیركردبوو ڕێگای لێدەگیرێت و حكومەتی (بافیلیك) ی فاشی ش هیچ نەرمیەك لەگەڵ نوسینەكانیدا نانوێنێت , هەركە بارودۆخیش دەگۆرێت دەبینین ڕژێمی شیوعیەتیش بەرابەرایەتی (تیتۆ) دەمی پێدادەخەن ,و دەزگای چاودێریش بە شوێن بەرهەمەكانی دەكەون و لەهەركۆییەك بەرهەمەكانی بدۆزنەوە ڕێگای لێدەگرن , ئەویش بەهۆی ئەوەی ئەو بەرهەمانە جۆریكن لە (ئەدەب و هونەر و فیكری(المنحك)) .هیچ بەڵگەیەكیش لە ڕوداوەكەی ساڵی 1942 باشتر نییە , هەركە (ڕادۆڤان) لەو ساڵەدا قەسیدەی (الولاده) بلاو دەكاتەوە دەزگای چاودێری لە كتێبخانەكان دەیكێشێتەوە .

لەساڵی (1945) یشدا مەدحكەرەكان و تەپڵ لێدەرەكانی (واقیعیەتی ئیشتراكییەت) بۆ ماوەی (30) ساڵی لەسەر یەك دەرگاكانی هۆڵی شانۆییە نیشتمانییەكانی بەڕوودا دادەخەن .

لەگەڵ ئەوەشدا نوسینە سوریالستەكانی لە بێدەنگی شەودا كەیەك بەسەر یەكدا كەڵەكە دەبوو سەرەرای ئەوەش كە بە زمانی (كرواتی) نوسرابو ڕێگای خۆی بەرەو ڕۆژئاوا دەكاتەوە ,وەك (نصل السهم الناري) و (تحت جنح الظلام) و (احمر مثل البهجة) و (حلم القشرة) ..

(ایتان هوبیرت) **كە** پێشەكی بۆ ئەم كۆمەلە شیعریيە نوسیوە دەڵێت " ڕادۆڤان وەك حەیوانێكی گەورەی (الابل) وەهایە كە كتوپڕ لە پشت دار سنوبەرێكی گەورەوە بە چاوە بێدەنگەكانییەوە دەردەكەوێت و وەك ئەسپێكی (جامح) دەیەوێت لە واقیعە ڕۆژانەییە تێكدراوەكەدا بە شداری حەقیەقەت بكات ".

بەڵام كرداره قاسییانەی كە دەرهەق بە (ڕادۆڤان) كرا وەهایان لێنەكرد كە واز لەڕەوتی سوریالیەت بهێنێت , بەڵكو وەهایان لێكرد كە زۆرێك لە كارەكانی سوریالستەكان وەربگێرێت بۆ زمانی كرواتی , وەك نوسینەكانی (جان جاك رۆسۆ) و شانۆییەكانی (مۆلیر) و بەرهەمەكانی (میترلینك) و (ماریفو) و ابولونیر) و (بریتون) و ئەوانی دیكە .

وەئەگەر كارەكانی زەردەخەنەی ئازار و (مراره) ی خستبێتە سەر لێوانی خوێنەرەكانی لە وولاتانی ڕۆژئاوایدا , ئەوا بە شانۆگەری (الملك غوردوكان 1942) ناوبانگێكی جیهانی پەیداكرد و وایكرد كە (اندریه بریتون) دەربارەی بڵێت " ئەوە روداوێكی شانۆیی سوریالی گەورە و ناوازەیە " .

بەڵام لەسەر تەختەی شانۆییەكانی فەرەنسا هەتاوەكو ساڵی (1959 – 1960) نمایشنەكرا .

لەو كاتەشەوە (ڕادۆڤان) لەسەر نوسینە سوریالستەكان بە زمانی فەرەنسی بەردەوام دەبێت , دوای ئەوەی لە ساڵی 1954 لە ژێر دەسەلاتی یوگسلافیەكان هەڵدێت و بۆ یەكجاری ڕوودەكاتە فەرەنسا و لەلایەن هەریەك لە (اندریه بریتون) و (بنجامین بیریه) وە بە گەرمی پێشوازی لێدەكرێت و زۆر بەچالاكانە بەشداری چالاكیەكانی سوریالستەكان دەكات لەو كاتدا .

سەرەری مردنی (اندریە بریتون) و زۆرێک لە پێشڕەوانی ڕەوتی سوریالست , (رادۆڤان) وەک کەسێکی ئەمین بۆ ئەو ڕەوتە ئەدەبیە مایەوە و لەگەڵ هاوڕێکەیدا (کولدفاین) و (انی لوبراون) کە دواتر دەبێت بە ژنی لەگۆڤاری (الان) ی فەرەنسیدا کارە سوریالستیەکانی خۆی بڵاودەکردەوە .

ئەگەر (ڕادۆڤان) هەموو جار ئەوەی دووپاتکردبێتەوە کەوا وا سەیری شانۆی کردوە کە شوێنێکە بۆ شاعیریەت بون , ئەوا پابەندبونە سوریالیەکەی لە بواری دراماداا ئەوەی پێدەبەخشێت کە نازناوی دواهەمین سوریالستی بداتێ .

سەرچاوە /ڕۆژنامەی (الاتحاد) .